

Naturmål for *Ll. Lyngby Mose - Græsningsarealer, syd for Arresø.*

Dato for udarbejdelse: *oktober 2020*

Dato for gennemgang med forpagter: *1 gang årligt, sensommer.*

Evt. Revision: **1. udgave.**

Formål med dokumentet ”Naturmål”

Formålet med forvaltning af arealet er at fremme og udvikle naturværdien og biodiversiteten, samt at landskabelementer og kulturhistorie bevares.

Naturmål:

- udarbejdes med henblik på at styrke dialogen mellem Naturstyrelsen og arealets forpagter/dyreholder.
- beskriver hvad forpagterens/dyreholderens indsats skal bidrage til, således at forpagter/dyreholder får indsigt i det konkrete formål med forvaltningen af arealet og derved aktivt kan bidrage til at fremme arealets naturværdier.
- tager udgangspunkt i de relevante planer for området herunder driftsplaner, Natura 2000-plejeplaner og fredningskendelser.

Lokalitet

Ll. Lyngby Mose, græsningsarealer.

Samlet 34,3 ha, i én yderfold fold, med sæsongræsning i mindre enheder.

Behov for yderligere slæt, afslåning - og rydning med års mellemrum.

Lille Lyngby Mose består overvejende af rigkær, afgræssede enge og enkelte tørvegrave. Mosen er kalkrig på grund af de lag af snegle- og muslingeskaller, der blev aflejret dengang, der var fjord, og som stadig ligger nede i jorden. Den har derfor en speciel og meget artsrig flora.

Botanisk er Ll. Lyngby én af Sjælland bedste lokaliteter.

Den eksisterende græsning opretholdt således, at de værdifulde engarealer langs søen bevares som unikke lokaliteter, flere steder med en særdeles værdifuld orkideflora.

Størstedelen af bredzonen ved Ll. Lyngby mose er uden rørskov, og med græsning til søbredden.

Andre steder er røzonen dækket af rørskov, pilekrat og ellesumpe.

Rørskoven fastholdes i sin nuværende udstrækning langs Arresøs bredder og den plejes bl.a. af hensyn til fuglelivet, der rummer arter som rørdrum og rørhøg.

Arealet har karakter af enge med højere partier. Tidligere dyrkede arealer, med begrænsede botaniske kvaliteter.

Arealet kan være fugtige og delvist oversvømmede i perioder med meget nedbør. Særligt i vintermånederne kan de være svært tilgængelige.

Formålet med naturforvaltningen på arealet

De væsentligste naturforvaltningsmæssige opgaver i området knytter sig til fortsat sikring af drift på de sammenhængende, lysåbne naturarealer, samt til at sikre sammenhæng mellem forekomster af naturtyperne rigkær (7230), hængesæk (7140) og kalkoverdrev (6210) med henblik på at gøre arealerne mere robuste.

Udvikle naturpotentialet på de tidligere dyrkede arealer, og nu græssede arealer. Der er fortsat præg af kulturgræsser og arter, der indikerer tidligere landbrugsdrift og dræning.

Der skal skabes større variation og strukturer, som skaber levesteder for mange forskellige dyre- og plantearter i området.

Der skal sikres strukturer med spredte træer og buske. Bla. eg, tjørn og rose på de lysåbne tørre partier, og spredte holme med rødæl og pil på de fugtige partier.

Der skal sikres en varieret græsningsstruktur, med både høj og lav vegetation både på de våde og tørre arealer.

Der laves delvist styret græsning fokuseret på de botanisk vigtigste områder. Særligt de lavere og fugtige kærparker skal sikres velafgræssede af hensyn til at sikre lys til den lavere vegetation (blomster).

Formål:

- I Natura 2000-området er der særligt fokus på levesteder for stor kærguldsmed samt naturtyperne rigkær (7230), hængesæk (7140), tidvis våd eng (6410) og kalkoverdrev (6210),
- At arealerne af rigkær, hængesæk og kalkoverdrev så vidt muligt er øget, så naturtypernes robusthed på længere sigt er sikret.
- At arealet og tilstanden af de øvrige naturtyper og øvrige arters levesteder som minimum vil være opretholdt.
- At der er sikret egnede og tilstrækkeligt uforstyrrede levesteder for yngle- og rastefuglene på områdets udpegningsgrundlag herunder for stor skallesluger
- At småsøer tjener som velegnede ynglesteder for stabile eller øgede forekomster af stor vandsalamander og stor kærguldsmed.

Tilstand

Arealerne har karakter af lysåbne ferske enge, med spredte arealer med tørre indslag (overdrev). De tørre dele nærmest Ll. Lyngby by har været i landbrugsmæssig drift i nyere tid.

Langt hovedparten af områdets samlede areal af rigkær (7230) er i god naturtilstand.

En del af rigkærene har et godt eller højt artsindeks.

Rigkærenes naturtilstand er dog i større eller mindre udstrækning påvirket af tilgroning med middelhøje- og høje urter, afvanding og næringsberigelse fra tilgrænsende landbrugsarealer.

Alle de kortlagte arealer af skovbevokset tørvemose og elle- og askeskov (91D0 og 91E0) har enten høj eller god skovtilstand.

Uden løbende rydningstiltag vil rød, pil og birk med tiden udvikles til højskov og krat. Hvis denne udvikling ikke begrænses, vil flere arter, som er tilknyttet til Ll. Lyngby Mose med tiden forsvinde.

Arealet har generelt en god status, men en yderligere fokuseret drift for de botaniske værdier skal understøttes med græsningsdrift, samt slæt, slåning og supplerende rydningsindsats.

Mosaik af, rigkær, ferske enge, overdrev, skovgræsning og ellesump giver med den rigtige græsning, mulighed for udvikling af den nuværende tilstand.

Særlige forhold

Lille Lyngby Mose er inddiget og vandstanden i mosen er sænket ved pumpning, så mosens vandspejl ligger under Arresøs. Lille Lyngby Mose plejes ved græsning og der er endvidere foretaget pleje ved nedskæring af opvækst og ved slåning i de senere år.

Diget som ligger mellem søen og Naturstyrelsens arealer er truet af nedbrydning, hvilket vil kunne skade de botaniske værdier, hvis der trænger næringsrigt søvand ind i kæret.

Diget bliver løbende vedligeholdt, for at sikre området mod oversvømmelse, samt baglandet.

I nogle af grøfterne i området er etableret stigbord således, at orkideer kan sikres de mest optimale fugtighedsforholdene i tørven.

På Bjerget ved Lille Lyngby Mose er der en lille bevoksning af gamle skovfyr, der kan give læ, ly og leje til de græssende dyr.

Lille Lyngby er omfattet af fredningen "Lille Lyngby Mose", reg.nr. 07778.00, OFN-kendelse af 27/11 1989.

Formålet med fredningen er at sikre områdets landskabelige og biologiske værdier – for mosens vedkommende specielt de botaniske værdier og betydningen for fuglelivet.

Fredningen er i princippet en status quo-fredning, med forbud mod bebyggelse, tilplantning, terrænreguleringer og ændring af anvendelsen.

Kendelsen forbyder offentlighedens adgang til Naturstyrelsens arealer i Lille Lyngby Mose nord og øst for skovparcellen Bjerget (se fredningskort).

Af hensyn til fuglelivet bekæmpes mink.

Kæmpebjørneklo bekæmpes på arealerne, men er under kontrol.

Natura 2000-området udgør en del af nationalpark Kongernes Nordsjælland.

Der kan opstå mulighed for at udvide græsningen. Med mulighed for store sammenhængende driftsenheder. Der kan opstå mulighed for at arbejde med helårsgræsning, hvis arealerne i fremtiden bliver tilstrækkeligt store/robuste.

Særlige arter og Strukturer

Der skal sikres et relativt højt græsningstryk fra tidligt foråret og langt ud på efteråret, for at sikre lys og luft til blomster og urter.

Der er behov for løbende supplerende rydning af pil birk og rødel på rigkær og enge.

Rinplettet gøgeurt

Pukkellæbe

Orkidéen Pukkellæbe bliver op til 15 cm høj. Den blomstrer fra juni til midt august. Den er ekstrem sjælden i Danmark. Den vokser fugtige steder, f.eks. på enge med lav plantevækst, hvor der er kalk i jorden.

Stor Vandsalamander

Der skal sikres lys og luft til egnede levesteder for udpegningsarter.

Leverurt

Leverurt kræver at arealet bliver græsset i bud i efteråret, og i det tidligere forår.

Beskyttelse, arealudpegning og registreringer

Lokalitet	Naturværdi	International beskyttelse	National beskyttelse (NBL §3, fortidsminde r mm.)	Fredning og/eller reservat
Ll. Lyngby Mose – Græsningsarealer, (34,3 ha.)	HNV: 7-12	Natura 2000: <i>Nr. 134. "Arresø, Ellemose og Lille Lyngby Mose".</i> Habitatområde H118 Fuglebeskyttelsesområde F106	§3 beskyttede naturtyper på arealet: <i>Eng, Mose</i>	"Lille Lyngby Mose", reg.nr. 07778.00, OFN-kendelse af 27/11 1989

Bilag II arter er arter, der kræver beskyttelse, og dermed ligger til grund for udpegning af Natura 2000-områder. Der skal laves initiativer til forbedring af arternes levesteder og yngle- og rasteområder.

Bilag IV arter er beskyttede arter, der er omfattet af særlig beskyttelse i forhold til habitatdirektivet. Disse arters levesteder, yngle- og rasteområder må ikke ødelægges.

Søen er EF-fuglebeskyttelsesområde for ynglende rørdrum, rørhøg og isfugl, samt for trækkende og rastende havørn, fiskeørn og stor skallesluger.

Udpegningsgrundlag for Habitatområde nr. 118		
Naturtyper:	Søbred med småurter (3130)	Kransnålalge-sø (3140)
	Næringsrig sø (3150)	Brunvandet sø (3160)
	Vandløb (3260)	Kalkoverdrev* (6210)
	Tidvis våd eng (6410)	Urtebræmme (6430)
	Hængesæk (7140)	Rigkær (7230)
	Bøg på mor (9110)	Bøg på muld (9130)
	Ege-blandskov (9160)	Skovbevokset tørvemose* (91D0)
	Elle- og askeskov* (91E0)	
Arter:	Skæv vindelsnegl (1014)	Sumpvindelsnegl (1016)
	Stor kærguldsmed (1042)	Stor vandsalamander (1166)

Udpegningsgrundlag for Fuglebeskyttelsesområde nr. 106		
Fugle:	rørdrum (Y)	stor skallesluger (T)
	havørn (T)	rørhøg (Y)
	fiskeørn (T)	isfugl (Y)

Naturtyper, fugle og andre arter, der udgør det gældende udpegningsgrundlag for Natura 2000-området. Tal i parentes henviser til de talkoder, som benyttes for naturtyper og arter fra habitatdirektivets bilag 1 og 2. * angiver at der er tale om en prioriteret naturtype. Ved fuglearter: "T" = trækfugl, "Y" = ynglefugl. Udpegningsgrundlag for habitatområder og fuglebeskyttelsesområder er blevet revideret som beskrevet i basisanalysen.

Driftshistorie

Lille Lyngby Mose er inddiget og vandstanden i mosen er sænket ved pumpning, så mosens vandspejl ligger under Arresøs. Lille Lyngby Mose plejes ved græsning, og der er endvidere foretaget pleje ved nedskæring af opvækst og ved slåning i de senere år. Diget som ligger mellem søen og NST arealer er truet af nedbrydning, hvilket vil kunne skade de botaniske værdier, hvis der trænger næringsrigt søvand ind i kæret.

Arealerne nærmest Ll. Lyngby har tidligere været opdyrket og udnyttet til landbrugsdrift, senest høslæt.

Drænings vedligeholdelsen er delvist ophørt, og arealerne er derfor blevet mere fugtige, men hovedgrøfterne vedligeholdes og afvander store områder i baglandet.

Græsningen har tidligere være udpræget sommergræsning. Der er løbende blevet ryddet/slået rød el, pil og birk på arealerne. Indsats skal udføres i særligt tørre perioder, for at undgå køreskader, alternativt på frossen bund.

Forvaltningstiltag

FORPAGTER

Græsning:

- Der skal græsses med robuste kreaturer egnet til naturpleje, gerne i kombination med robuste heste.
- Der skal græsses i lang sæsongræsning, inden for lovens rammer.
- Der forventes tidlig udbinding og sen hjemtagning (dyrene skal græsse, indtil der kommer vinterlignende forhold) (**fra medio april til ult. december**)
- Der må forventes ringe udbytte og svære forhold for de græssende dyr, særligt i ydersæsonerne.
- Der benyttes tværhegn, i forårssæsonen, for at sikre at dyrene græsser hårdest på de lavere områder (Rigkær), (ca. 10 ha. højere liggende tidligere dyrkningsareal frahegnes.)
- Der kan være behov for at etablere yderligere mellem/-tværhegn for at sikre dyrene græsser de fugtige partier i det tidligere forår samt sikre de tørre overdrevspartier mod overgræsning.

NATURSTYRELSEN

Øvrige tiltag:

- Løbende vurderes behov for slæt/slåning på rigkær og hængesæk.
- Evt. behov for slæt på tidligere omdriftsarealer, ca. 10 ha., i forbindelse med frahegning.
- Løbende vurderes behov for rydning af særligt rødæl, pil og birk.
- Bidrage til etablering og dialog om anvendelse af tværhegn.

Lokalitet	Græsnings-tryk SK/ha	Dyre-racer	Tilskuds-fordring ja/nej - lokalitet	Tidspunkt for indsats ved udbinding brug: sommer, vinter, helårsgræsning	Andre indsatser brand, rydning, slæt, vandstandsforhold
Ll. Lyngby Mose – Græsnings arealer	0,8-1	Robuste naturpleje dyr; Kreaturer, evt. suppleret med heste	Nej	Lang sæson, 8-9 md.	Der laves løbende af slåning, rydning, evt. optræk og træer og buske Fra hegning for at tvinge dyr ud i rigkær/mose. Evt. supplerende høslæt, på tidligere dyrkningsareal.

Evt. Planteliste - indikator for naturtilstand

Disse arter, som indikerer god naturtilstand på lysåbne naturtyper, er fundet på arealet (arter med score mellem 4 og 7). Derudover findes følgende invasive og/eller problemarter (score -1).

Art	Score
Pukkellæben	7
Kær-Fnokurt	6
Nåle-Sumpstrå	6
Loppe-star	7
Skede star	6
Sump-Hullæbe	6
Vibefedt	7
Leverurt	6
Tvebo Baldrian	6
Alm, Månerude	6
Lancetbladet Høgeurt	5
Kær-Fladbælg	5
Kødfarvet gøgeurt	5
Ringpletet gøgeurt	5
Mussevikke(Isblåfugl)	4

Art	Score
<i>Bjørneklo</i>	-1
<i>Stor nælde</i>	-1
<i>Rød el</i>	1
	-1

Se appendiks 1 i Fredshavn et al (2012). Naturstyrelsens registreringsprojekt 2011-13.

<https://mst.dk/media/114434/tekniskanvisningtilfeltregistrering.pdf> og

Fredshavn, J.R. & Ejrnæs, R. (2007). Beregning af naturtilstand.

https://www.dmu.dk/Pub/FR599_2udgave.pdf

Evaluerings (1 årlig gennemgang på arealet)

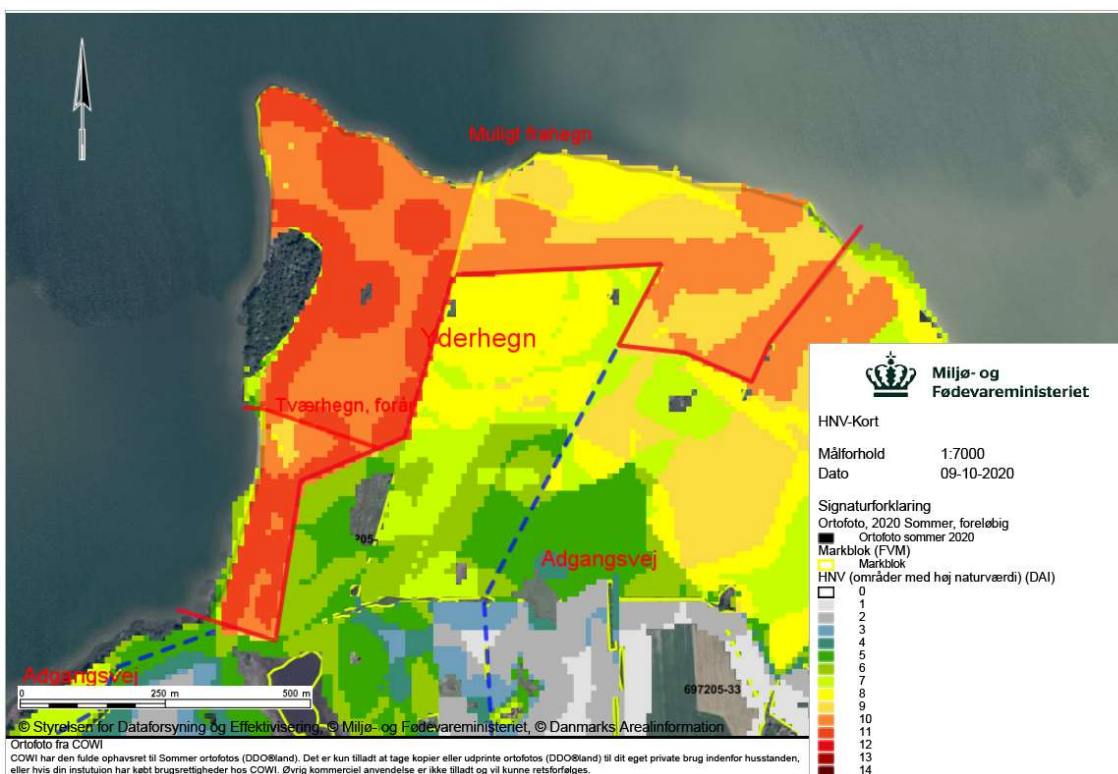
Årlig notering af græsningstryk

Emne	Opnåelse	Beskrivelse
Skal græsningstryk og periode ændres		
Er beskrevne målsætninger opnået?		
HNV stabil eller forbedret?		

Hvis Natura 2000, er naturtilstanden jfr. NOVANA afrapporteringen forbedret?		
Er nye sjældne eller beskyttede arter registreret på arealet?		
Andet		

Bilag

Kort

Løbende notater om arealer og dyrehold

.....

.....